

NOTĂ INFORMATIVĂ
la proiectul de Lege pentru modificarea și completarea
unor acte legislative

Numele inițiatorului și a autorului, precum și a participanților la elaborarea proiectului

Ministerul Justiției, în colaborare cu Departamentul Instituțiilor Penitenciare a elaborat proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (*Codul penal, Codul de procedură penală, Codul de executare, Codul contravențional*). Proiectul de lege a fost elaborat întru executarea Planului de activitate a Ministerului Justiției.

Argumentarea necesității de reglementare

Reforma procedurii de punere în executare a pedepselor penale rezultă din prevederile Legii nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016, planului de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011 – 2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16 februarie 2012 și a planului de acțiuni al Guvernului pentru anii 2012-2015 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 289 din 07.05.2012, care stabilesc o serie de acțiuni consistente la capitolul reforma justiției și edificarea statului de drept.

La elaborarea proiectului de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative s-a ținut seama de recomandările Comitetului de Miniștri al Consiliului Europei, printre care: - Recomandarea 914 (1981), cu privire la politicile penale a statelor membre a Consiliului, ce recomandă instituirea căilor de „înlocuire, pe cât e posibil, a pedepsei închisorii de scurtă durată cu alte măsuri care au aceeași eficiență”; - Recomandarea nr.R-22 (2000) referitoare la implementarea Regulilor Europene privind măsurile și sancțiunile comunitare, considerându-se că aceste măsuri și sancțiuni reprezintă mijloace importante de luptă împotriva criminalității și că ele evită efectele negative ale închisorii, - Rezoluția nr.76 privind „Alternative la pedeapsa închisorii”, prin care guvernelor statelor membre li s-a cerut să caute noi posibilități de introducere a variantelor noi alternative la închisoare, cu luarea în considerare, în mod special, a implicării comunității în procesul de resocializare a infractorilor.

Modificările la Codul penal, Codul de procedură penală, Codul de executare, Codul contravențional au fost efectuate, reieșind din politica statului care urmărește vectorul european, precum și din necesitatea armonizării legislației naționale cu cea comunitară.

Astfel, completarea articolului 64 cu alineatul (3)¹ prin care condamnatului i se dă dreptul achitării jumătate din amenda stabilită dacă o plătește în cel mult 72 ore din momentul stabilirii ei considerându-se că sancțiunea amenzii este executată integral, rezultă din practica existentă la executarea sancțiunilor contravenționale în formă de amendă, care dă rezultate pozitive la executarea amenzii stabilite conform Codului Contravențional..

În scopul asigurării controlului măsurilor de supraveghere și a obligațiilor, care conform Codului penal vor putea fi dispuse în cazurile condamnării persoanei cu suspendarea condiționată a executării pedepsei, (art.90 CP), ori în cazurile liberării condiționate înainte de termen (art.91 CP), articolul 92 a fost completat cu alineatul (1)¹, iar alineatul (2) a fost expus în redacție nouă.

Modificările la Codul de procedură penală vin să uniformizeze prevederile dispozițiilor Codului de procedură penală și Codului de executare referitoare la procedura prejudiciară obligatorie, înainte ca instanța de judecată să se expună asupra chestiunilor prevăzute de art. 469 alin. (1), pct. 1) și 2) CPP. Aceste modificări fac claritate, că o eventuală adresare în judecată pentru aplicarea art. 91 și 92 Cod penal nu va putea fi înaintată fără o examinare prealabilă a candidatului la comisia penitenciarului.

Modificările operate la capitolul XV „Dispoziții generale” din Codul de executare au fost generate de necesitatea completării principiilor legislației execuțional-penale cu două articole noi 167¹ și 167². Acestea au drept scop stabilirea expresă a obligațiilor pozitive ale statului care rezultă din dispozițiile art. 3 și 14 CEDO. Principiile respective au o aplicabilitate distinctă în raport cu persoanele condamnate la privațiune de libertate, chiar dacă principiile generale de care este guvernat Codul de executare, sunt reglementate de Capitolul I al acestuia. Această completare rezultă din particularitățile punerii în executare anume a pedepsei închisorii, deoarece pe de o parte se urmărește interesul general al societății de a nu pune în pericol sănătatea publică, iar pe de altă parte are drept scop asigurarea tratamentului continuu. La caz concert, este situația bolilor contagioase (tuberculoza), atunci când persoanele condamnate ce suferă de aceste boli, sunt supuse anumitor restricții în raport cu alte persoane condamnate, referitor la întreprinderile de lungă durată sau deplasările de scurtă durată în afara penitenciarului.

O serie de modificări din Codul de executare vizează instituția aplicării pedepselor neprivative de libertate, așa ca retragerea gradului militar sau special, a titlului special, a gradului de calificare (clasificare) sau a distincțiilor de stat sau munca neremunerată, precum și executarea sancțiunii contravenționale privării de dreptul special (articolele 188, 190, 316 ș.a). Aceste modificări urmăresc

determinarea exactă a modului de punere în executare a acestor categorii de sancțiuni, precum și simplificarea procedurilor respective, întrucât punerea în aplicare a acestora ține de competența altor organe decât organele de probațiune. De ex.: privarea de dreptul de a conduce vehicule și privării de dreptul de a deține armă și de portarmă se asigură de către organele de poliție, de aceea considerăm că ele urmează a fi puse în executare de către aceste organe, iar retragerea gradelor militare sau speciale de către organele abilitate cu acest drept.

Un alt aspect, la acest compartiment, presupune crearea posibilității persoanelor condamnate la muncă neremunerată în folosul comunității, care nu sunt antrenați în activități de bază sau de studii, de a executa această sancțiune până la 8 ore pe zi, urmărindu-se scopul reabilitării lor într-un termen mai scurt. Totodată aceasta va avea loc doar la solicitarea sau acordul persoanei respective.

Referitor la Capitolul XXII, modificările unor articole au fost generate de necesitatea precizării unor aspecte și excluderea unor deficiențe existente în practica punerii în executare a pedepsei închisorii, cum sunt modificările la articolele 195, 198, 200, 201, 204, 206, 208 ș.a.

Un element novator la acest compartiment a fost reglementarea expresă că la stabilirea penitenciarului în care urmează a fi executată pedeapsa închisorii se va lua în considerație aflarea acestuia cât mai aproape de domiciliul condamnatului. Această completare rezultă inclusiv din prevederile pct. 17.1 al Recomandării REC (2006)2 cu privire la Regulile penitenciare europene.

În același sens, dispozițiile Codului de executare s-au completat cu prevederi noi care se referă la modul care ar garanta siguranța în instituțiile penitenciare (articolele 210 alin. (2), 221¹, 221², 223¹ ș.a.). La momentul actual legislația execuțional-penală, conține prevederi vagi referitoare la cazurile de efectuare a perchezițiilor deținuților și controlul persoanelor care au acces în instituțiile penitenciare. Astfel, se propune completarea cu articole noi care să stabilească expres acțiunile îndreptate spre asigurarea regimului în penitenciare, cum sunt percheziția condamnaților sau controlul de specialitate la intrarea în locurile de detenție.

În particular, se propune reglementarea percheziției asupra cavităților corporale, în scopul prevenirii introducerii în penitenciar a obiectelor interzise, ținându-se cont de recomandările internaționale în domeniu, conform cărora aceasta urmează a fi efectuată de către personalul medical – pct. 54.7 al Recomandării REC (2006)2 și pct. 72 al Recomandării REC (98)7.

Modificarea a urmărit stabilirea unui cadru legal de asigurare a securității instituțiilor penitenciare, deoarece persistă problema introducerii în penitenciare, a telefoanelor mobile și altor mijloace de comunicare la distanță, cartelelor SIM, și altor dispozitive de acest fel. Deținuții folosesc telefoanele mobile nu doar pentru a păstra legătura cu prietenii și familia, dar și pentru efectuarea unor activități economice și informatice clandestine, de intimidări a participanților la procesul penal, de organizare de distrugerii sau de revolte în penitenciar, de evadări, de punere în pericol de vieți omenești etc.

De asemenea, a fost precizat compartimentul care se referă la transferul și escortarea condamnaților, în special ce ține de izolatoarele de urmărire penală (art. 198 și 199), întrucât practica de fiecare zi, indică la un număr sporit de transferuri a persoanelor condamnate în cazurile mai puțin justificate. Deseori este solicitat transferul condamnatului la izolatorul de urmărire penală, pentru participarea lui la examinarea altor cazuri decât pentru care execută pedeapsa și care nu se referă la infracțiuni săvârșite de către acesta. Condamnatul este transferat într-un regim și condiții mai severe decât cele în care execută pedeapsa, rezultând din aceasta, transferul sau lăsarea condamnatului în izolatorul de urmărire penală trebuie să fie justificată. Astfel în legătură cu necesitatea efectuării unor acte procedurale cu privire la o infracțiune săvârșită de condamnat aceasta urmează a avea loc în baza mandatului de arest și încheierii respective a instanței de judecată, iar în alte cazuri, când transferul se impune din alte raționamente, de exemplu când este necesară participarea lui la un caz despre o infracțiune săvârșită de o altă persoană aceasta urmând a avea loc cu consimțământul său. Prin aceasta condamnatul acceptă deținerea s-a în condiții mai rigide și anumite restricții care rezultă din deținerea sa în izolatorul de urmărire penală.

Modificările propuse la articolele 211 și 213 au fost generate de necesitatea precizării condițiilor în care condamnații beneficiază de drepturile prevăzute de aceste norme, categoriilor de persoane cu care pot avea loc întrevederile condamnaților.

Concomitent, posibilitatea acordării drepturilor prevăzute de articolele 216 și 217, urmează a avea loc după o evaluare și conform recomandărilor psihologului.

Modificările la compartimentul condițiile de detenție și asistența medicală au fost propuse urmare a recomandărilor expuse de către Comitetul european pentru prevenirea torturii și a pedepselor sau tratamentelor inumane sau degradante în cadrul rapoartelor sale de evaluare. Astfel, referitor la cazare (art. 225) s-a stabilit necesitatea ca pe viitor cazurile de reamenajare sau construire a unor spații noi de cazare să răspundă recomandărilor organismelor internaționale. De asemenea au fost ajustate dispozițiile referitoare la îmbrăcămintea și alimentarea condamnaților.

În ce privește asistența medicală, normele respective au fost completate cu prevederi privind dreptul condamnatului de a beneficia de asistență medicală gratuită în conformitate cu legislația în vigoare în volumul stabilit de Programul unic al asigurării obligatorii de asistență medicală.

Concomitent, conform recomandărilor menționate, a fost instituită obligația de confidențialitate și intimitate a examenului medical. În acest sens, participarea la examinările respective a altui personal decât cel medical, urmând a avea loc, doar pentru motive de securitate și doar la solicitarea expresă a medicului.

În același sens a fost precizată și obligația de raportare a cazurilor de constatare a urmelor de violență sau când sunt acuzate violențe de către condamnat, stabilindu-se termenul de 24 de ore în care șeful instituției penitenciare trebuie să informeze procurorul.

O completare cu un articol nou (236¹) se propune pentru asigurarea posibilității instituțiilor penitenciare de a recupera pagubele care au fost provocate intenționat de către persoanele private de libertate, în legătură cu prejudiciile cauzate din vina lor în cazurile de distrugere a bunurilor penitenciarului, automutilări etc.

Dispozițiile referitoare la educația condamnaților au fost propuse în scopul detalierii acestui domeniu care are o implicație deosebită în procesul de reintegrare socială și corectare a comportamentului persoanelor condamnate, stabilirea activităților ce urmează a fi desfășurate în acest sens de administrația penitenciarelor.

Un aspect aparte a propunerilor înaintate în proiect se referă la Secțiunea a 5-a a capitolului XXII referitor la măsurile de stimulare și sancțiunile disciplinare ale condamnaților. Propunerile înaintate prezintă unele elemente de noutate față de actuala reglementare. Aceasta s-a realizat în scopul clarificării instituției abaterilor disciplinare și procedurilor de aplicare a stimulărilor și sancțiunilor disciplinare condamnaților, astfel încât să fie reglementat clar modul și tipurile de sancțiuni ce pot fi aplicate în funcție de gravitatea abaterii disciplinare. Într-un final aceasta va contribui la individualizarea exactă a răspunderii disciplinare și va exclude cazurile când pentru abateri similare, într-un caz ar putea fi aplicată cea mai lejeră sancțiune, iar în alt caz dimpotrivă. Inclusiv recomandările internaționale cu privire la acest compartiment stabilesc că legislația națională trebuie să stabilească care acțiuni sau inacțiuni ale deținuților vor constitui abateri disciplinare, tipul și durata sancțiunilor care pot fi impuse (pct. 57.2 al Recomandării REC (2006)2).

Astfel, abaterile disciplinare sunt reglementate în raportare cu obligațiile și interdicțiile specifice persoanele care execută pedeapsa cu închisoarea.

În acest sens, încălcarea unor sau, după caz, altor obligații și interdicții, în funcție de importanța acestora pentru securitatea și ordinea locului de detenție, va genera aplicarea unei sancțiuni disciplinare corespunzătoare gravității abaterii. În așa mod, au fost instituite 3 categorii de abateri disciplinare: deosebit de grave, grave și ușoare, în cazul acestor din urmă, când se săvârșesc pentru prima dată existând și posibilitatea de a nu fi aplicată o sancțiune disciplinară, ci să se limiteze la o convorbire educativă cu condamnatul.

De asemenea au fost modificate unele dintre sancțiunile disciplinare existente și introduse altele noi, care să aibă un impact pozitiv în schimbarea comportamentului condamnaților și să-i motiveze la respectarea ordinii interioare în penitenciare. Ținând cont de situația unor categorii de condamnați au fost stabilite anumite limitări în aplicarea unor categorii de sancțiuni disciplinare, astfel în cazul minorilor izolarea disciplinară a fost redusă până la 3 zile, iar în cazul femeilor gravide și celor ce au în grijă copii până la 3 ani nu se vor aplica unele din sancțiunile stabilite ținând cont de situația în care se află acestea.

Pentru a exclude interpretările ambigue referitor la rolul medicului în aplicarea izolării disciplinare, acțiunile personalului medical, care la momentul actual prezintă un raport medical pozitiv care permite aplicarea acestei sancțiuni, au fost expuse într-o nouă redacție. În acest sens, medicii urmează doar a efectua un examen medical pentru a determina starea de sănătate a condamnatului, de asemenea se stabilește obligația examinării zilnice a acestor condamnați și posibilitatea înaintării propunerilor în vederea întreruperii executării sancțiunii din motive de sănătate.

O altă precizare propusă la acest compartiment se referă la modul de contestare a deciziilor de sancționare disciplinară. Aceasta a fost adusă în concordanță cu prevederile art. 6 CEDO, care garantează accesul la justiție, precum și dispozițiilor art. 473 CPP și pentru excluderea practicilor existente când plângerile persoanelor condamnate adresate instanței de judecată sunt remise de către aceasta pentru soluționare Departamentului Instituțiilor Penitenciare.

Stabilirea termenelor restrânse de adresare cu o plângere în contestarea sancțiunii disciplinare, cât și de soluționare a acesteia este dictată de necesitatea adoptării hotărârii în termeni proximi, în scopul asigurării efectelor ce țin de executarea sancțiunii izolării disciplinare, iar pe de altă parte să nu admită contestarea deciziilor de sancționare după expirarea unui termen îndelungat.

Modificările efectuate la articolele 249-251 din Codul de executare, au vizat reducerea termenului

de deținere în regimul inițial, deoarece practica existentă a evidențiat că evaluarea persoanei condamnate, verificarea aptitudinilor și abilităților acesteia se efectuează în termene mai reduse decât cele în vigoare la moment. Astfel, se va interveni mai eficient în planificarea executării pedepsei în condițiile regimului comun.

La fel, ținând cont de atenția organismelor internaționale acordată respectării drepturilor minorilor, a fost îmbunătățită situația lor în procesul executării pedepsei cu închisoarea, prin suplینirea drepturilor de care beneficiază, întru păstrarea contactului acestora cu rudele lor și diminuarea consecințelor privării de libertate.

Totodată, au fost făcute precizările de rigoare referitor la modul de executare a pedepsei în penitenciarele pentru minori, stabilindu-se modul de lăsare a minorilor în această categorie de penitenciare până la vârsta de 23 de ani, precum și procedurile de transfer a acestor condamnați în alte penitenciare.

Stabilirea termenului de 6 luni pentru adresare repetată cu demers la aplicarea articolelor 91 sau 92 Cod penal, în cazul respingerii demersului inițial, este necesară pentru ca instanța să poată aprecia dacă condamnatul în perioada vizată s-a corectat și întrunește condițiile stabilite de aceste norme.

Executarea pedepselor privative de libertate, inclusiv a detențiunii pe viață este activitatea prin care se contribuie la schimbarea comportamentală a condamnatului, prin care să le permită acestora integrarea ulterioară în comunitate, întrucât chiar și în condițiile acestei pedepse, persoanele au cel puțin o șansă, conform art. 91 al Codului penal, ca după executarea pedepsei timp de 30 de ani să aibă posibilitatea de a solicita liberarea s-a condiționată înainte de termen.

Pe de altă parte, necesitatea modificării Capitolului XXIII, rezidă în faptul că, la momentul actual, deși Codul de executare stabilește două regimuri de executare a pedepsei cu detențiune pe viață: inițial și comun, totuși legislația la acest compartiment este una vagă.

Astfel, articolul 257 al Codului de executare nu stabilește careva diferențieri în modul de executare a acestei pedepse, pe de o parte în regim inițial, iar pe de altă parte în regim comun.

La momentul actual, condițiile pentru detenția în cele două regimuri sunt identice, în pofida faptului că în celelalte cazuri de pedeapsă privativă de libertate, executarea pedepselor și structurarea regimurilor are un caracter care evoluează de la unul mai sever, către unul mai lejer.

Astfel, în proiectul de lege respectiv s-a propus, ca și în cazul deținuților pe viață, să fie adaptat un astfel de model, bineînțeles că reieșind din particularitățile executării acestei pedepse și gradului de pericolozitate a persoanei condamnatului și din categoriile de infracțiuni pentru care poate fi aplicată o astfel de pedeapsă.

În acest sens, s-a propus expunerea într-o redacție nouă a Capitolului XXIII „Detențiunea pe viață” prin introducerea a două articole: *Dispozițiile generale și Condițiile executării pedepsei detențiunii pe viață.*

În această ordine de idei, s-a propus constituirea a trei regimuri cu referire la deținuții pe viață: inițial, comun și înlesnit, care se diferențiază unul de celălalt prin modul și condițiile în care se execută pedeapsa, modul de antrenare la munci și posibilitatea de a avea întrevederi de lungă durată, totuși, ținând cont de particularitățile acestor deținuți, cu unele deosebiri față de alte persoane condamnate la privațiune de libertate.

Propunerile înaintate sunt conforme și dispozițiilor actelor internaționale cu privire la procedura punerii în executare a pedepselor penale, care menționează despre necesitatea reintegrării sociale a persoanelor private de libertate, menținerii legăturii acestora cu lumea exterioară și crearea posibilității implicării acestora în activități de muncă.

De altfel, conform prevederilor Rezoluției nr. R(76) 2 despre modul de comportare cu condamnații la termene lungi de privare de libertate, adoptate la 17 februarie 1976 la a 254-a reuniune a Comitetului de Miniștri a Consiliului European, și anume în pct. 11 al acesteia se menționează că *se recomandă Guvernelor statelor – membre de a adapta la deținuții pe viață aceleași principii, care se aplică la condamnații la privare de libertate pe termen lung, iar conform pct. 15: de a întreprinde toate măsurile posibile pentru a garanta o înțelegere mai profundă a problemelor specifice ale condamnaților la detențiune pe viață, creând un climat social, care va îmbunătăți reabilitarea acestora.*

Astfel, la modificarea respectivă, s-a ținut cont de o serie de documente internaționale în materie, precum: Ansamblul de reguli minime pentru tratamentul deținuților, Recomandarea 2006 (2) a Consiliului European privind Regulile penitenciare europene, Rezoluția nr. R(76) 2 despre modul de comportare cu condamnații la termene lungi de privare de libertate, precum și practica României, Estoniei, Letoniei și Federației Ruse

Propunerile la articolul 283 al Codului de executare ce se referă la indemnizația unică acordată persoanelor care au executat pedeapsa închisorii sunt necesare pentru a exclude interpretarea eronată a faptului că aceste indemnizații se acordă la fiecare eliberare a persoanei din penitenciar. Or, scopul

acestei măsuri de adaptare socială a condamnaților urmărește în primul rând excluderea posibilității de recidivă și nu o favoare a statului ca la fiecare eliberare a condamnatului de a acorda beneficii financiare.

În ce privește modificarea propusă la art. 322 Codul de executare, aceasta este condiționată de faptul că în conformitate cu Concepția reformării sistemului penitenciar, aprobată prin HG nr.738 din 29.06.2007, termenele de reconstrucție a penitenciarelor sunt prevăzute până în 2020.

Scopul și obiectivele urmărite prin adoptarea actului normativ

Punerea în executare a măsurilor preventive și pedepselor privative de libertate este acea activitate prin care organele sistemului penitenciar, contribuie la reabilitarea psihosocială, reintegrarea socială a persoanelor private de libertate, în vederea dezvoltării personalității lor, formării deprinderilor, schimbării comportamentale, care să le permită integrarea ulterioară în comunitate și nu în ultimul rând în scopul prevenirii săvârșirii de noi infracțiuni.

Această fază a procesului penal are o implicație nemijlocită în afectarea drepturilor, intereselor și libertăților persoanei. Statul, prin adoptarea unui cadru normativ în acest sens, este obligat să acorde garanții astfel încât toate intervențiile în drepturile persoanelor private de libertate să fie motivate din punct de vedere al interesului general al comunității. Acest segment este indisolubil legat de obligația statului de a asigura protecția și respectarea drepturilor și libertăților fundamentale ale omului și de a nu admite restrângerea acestora, cu excepția celor a căror neexercitare sau exercitare restrânsă rezultă inerent din privarea de libertate ori din rațiuni de menținere a siguranței locurilor de detenție.

Proiectul nominalizat urmărește realizarea obiectivelor și acțiunilor trasate în:

- Reforma procedurii de punere în executare a pedepselor penale, adoptată prin Legea nr. 231 din 25.11.2011 privind aprobarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011–2016;
- Planul de acțiuni pentru implementarea Strategiei de reformă a sectorului justiției pentru anii 2011 – 2016, aprobat prin Hotărârea Parlamentului nr. 6 din 16 februarie 2012;
- Planul de acțiuni al Guvernului pentru anii 2012-2015 aprobat prin Hotărârea Guvernului nr. 289 din 07.05.2012, care stabilesc o serie de acțiuni consistente la capitolul reforma justiției și edificarea statului de drept

Fundamentarea economico-financiară

Nu implică cheltuieli financiare

Respectarea transparenței în procesul decizional

Proiectul de lege pentru modificarea și completarea unor acte legislative (*Codul penal, Codul de procedură penală, Codul de executare, Codul contravențional,*) a fost plasat pe pagina web a Ministerului Justiției, compartimentul *Transparența decizională*, directoriul *Proiecte de acte normative remise spre coordonare*.

Viceministru

Vladimir GROSU